

S otvaranja izložbe i predstavljanja knjige; Z. Crnec – treći zdesna

ke pridati”, kako sam to napisao u jednom osvrtu pred više od 20 godina.

Crnecovi pejzaži u akvarelu, i nakon ovog ekskursa u gotovo fovistički kolorit ulja neko će vrijeme, uz nešto solidnije, čvršće tretiranje forme, zadržati kolorističku fragilnost njegovih prvih akvarela, te će u tom načinu nastati niz “Četiri godišnja doba” (2000.) koji je Josip Škunca istaknuo kao jedno od Crnecovih antologijskih ostvarenja.

Posljednji ciklus Crnecovih akvarela i gvaševa, onaj nastao potkraj prošlog desetljeća,

predstavlja novu fuziju autorova pjesništva i slike. “Nježnim tonovima nokturalna se raspoloženja prepleću sa statičnom atmosferom...”, te “...potencijalnog konzumenta nukaju da sam stvara dodatne iluzije.” (Ivo Kalinski).

Gledatelj, dakle, gotovo posve biva “uvučen u sliku”, te time kao da postaje dijelom samoga krajolika, koji nas svojom mirnoćom, tišinom, ljepotom i nestvarnošću postupno navodi da se zapitamo: nije li i život samo san?

Ante Vranković

AGRAMERSKI VALCERTANGO ZLATKA CRNECA

Antologijski pjesnik **Zlatko Crnec** (1936.) - prije svega, pripadnik vršne hrvatskokajkavske postmoderne - vokacijom i poeta i slikar, glazbeni tekstopisac, novinar-urednik... , svoju prepoznatljivu estetsku konstantu kvalitativno održava skoro šest desetljeća.

Identitetsku osebnost njegove izrazito

(neo)ekspresionističke poetike možemo pratiti od prve mu objavljene pjesme *Želja* u “Telegramu” 1960., do kajkavskog pjesničkog neomodernizma u časopisu “Kaj” već od 1971., zatim nagrađivane recitalne lirike naglašeno urbanog izraza (sa zelinskih, zlatarskih, varaždinskih... smotri suvremenoga kajkavskoga pjesništva)

tva), sve do međašnih pjesničkih zbirki: cjelovite kajkavske *Veter zgorec, žmahen griz* (1976.), te štokavsko-kajkavskih *Zagrebečke španciracije* (1994.), *Nakrivljeni krajolik* (2007.) i najnovije *Agramerski valcertango* (u izdanju Ogranka MH Varaždin, urednik – Ernest Fišer). U sve tri navedene posljednje zbirke spontani je poredak pjesničkih ciklusa onaj od standardnojezično-štokavskih kao početnih do završno-kajkavskih ciklusa, kao svojevrsnih književnih ogledala, u kojima se u najmanju ruku ravnopravno, a u Crneca suvereno, ozrcaljuje tijekom cjeline suvremenog hrvatskog pjesništva standardizacijske jezične podloge. Time Zlatko Crnec, kao „bilingvalni“ autor potvrđuje visoki afirmacijski put najboljih suvremenih hrvatskih književnika čija su djela istim uspjehom estetski ovjerena u oba jezična izbora (štokavskom i kajkavskom, najčešće najprije u štokavskom) – sljedeći liniju sve od A. G. Matoša, D. Domjanića, F. Galovića, I. G. Kovačića, M. Krleže, I. Kalinskoga, S. Petrovića, Z. Kovača, E. Fišera, B. Jelušić, I. Kutnjaka, E. Kovač... i dr.

Naglašavajući prepoznatljivu pjesničku individualnost i zrelost u Crnecovu “otklonu od (...) intimističkog i zavičajnopejzažnog pjesništva” već prvom mu zbirkom, Joža Skok i u vezi s drugom (*Zagrebečke španciracije*) izdvaja vrednote njegova modernog lirskog subjekta u “bogatoj kajkavskoj leksici”, osobito “slobodnom zvuku i ritmu kajkavskoga ‘vers libra’”, oslobođena “prisilne metričke stege i glazbene sheme”, usmjerena “govornome iskazu i dijalogu”. Semantički raspon ostvarivanja toga pjesničkog subjekta odvija se od djelatne snage “zavičajnog ishodišta” do prihvaćanja “novog urbanog zavičaja” kao “uporišne točke svoga subjektiviteta” (J. Skok: *Dar Zagrebu*, Večernji list, 5.01.1995.).

Reprezentativna mjesta individualnoga koncepta pisanja Zlatka Crneca – u povodu spomenutih dviju prvih njegovih zbirki – sintezno su, i precizno, istaknuta u suvremenoj kritičkoj i čitalačkoj recepciji, ponajprije mr. sc. Ernesta Fišera, kao: **radikalna deruralizacija kajkavske poetske motivike, tadjianovičevsko-prévertovska varijanta ritmičkoga strukturiranja**, a s tim u vezi i osobni **pjesnički metajezik** čija su **leksička izvorišta zagrebačko-podravsko-**

prigorska kajkavština (E. Fišer: “Vers libéré ili pjesništvo kao asocijativno-ekspresivni sraz” /u: Dekantacija kajkaviana, 1981./, u povodu zbirke “Veter zgorec, žmahen griz”). Takav model pisanja – koji dijalektolozi zovu sintetskom kajkavštinom – prati i asocijativno obilje *vers libre* poetike. Vrijednosno prepoznat u tom je smislu, u zbirci “Zagrebečke španciracije” *odaziv* “velikoj temi” značajnih hrvatskih književnika, kao i veličina Crnecova pjesničkog identiteta – u temi Zagreba – kao dijelu i *središtu* vlastita subjektivizma (Skok: 1995).

Nije usputno napomenuti kako Crnec pripada rijetkim autorima (poput D. Britvića, A. Dedića, J. Fiamenga, T. Bilopavlovića, D. Načinovića...) čiji uglazbljeni stihovi estradnim, ili šansonjerskim *prezentacijskim modelom* ne gube ni najmanje od svoje književne umjetnine. (Prisjetimo se opće poznate: “Pismo gosponu Jacquesu Prévertu v Paris”, “Zagreb vu meni i ja ž njim vu njemu”, ili “Tak je otpisal Jacques Prévert...”). Dapače, lucidno u povodu zbirke *Zagrebečke španciracije*, Joža Skok ističe Crnecov “znatan osobni prilog zagrebačkoj šansoni, obvezujući je zahtjevnošću svojih originalnih kajkavskih stihova” (Skok: 1995).

Navedene poetološke konstante iz prijašnjih opusa sažete su ponovno u novoj stihozbirci *Agramerski valcer-tango*.

Istovjetna je organizacija poetskih ciklusa u njoj kao i u prijašnjoj zbirci, *Nakrivljenom krajoliku* – štokavskoga na početku, i ponovno, glazbenom asocijativnosti njegova naslova, pa i naslova knjige (ovaj put “Ružičasti svirač”, a u *Nakrivljenom krajoliku* “Klavijatura predvečerja”), nastavljajući se dodatno onim središnjim: “Sanjarenje vremena”. Takvim se rasporedom završni, i to kajkavski, ciklus “Gda sme se švercali” doima kao semantički i strukturni *poetski crescendo* cijele zbirke (u strukturnoj simetriji 21 + 20 + 21 pjesma).

Uzorna konstanta Crnecova pjesništva, i to ona *ludističkih složenica*, **neologizama**, tvorbe **osobnih filozofema**, vlastita apstraktnog pojmovnika – osim što označuje identitet i originalnost njegova pjeva, kao i tvorbenu snagu obaju jezičnih izbora – i u najnovijoj zbirci ima neutralizacijsku, samoironijsku ulogu ublažava-

nja metaforičkih 'grozdova':

*I zopet sem bil bežalec za vetrom v ru-
bači/ brez gumbov i s pesjim lajanjem v rokah;
"rozenkavaler, kušlečzongler" (Bežalec za ve-
trom); "iščem svoj zlatenosnopeskoviti str-
mec" (A ja sem se smejal); "i nega mesečine v
zlatopesku"; "...i zakaj se jutre grada/zagrebečki
zlatovito otpira, i zakaj/ poblesaveli cvetožder-
ci streleno listje/ v pijane grklane mečejo" (Kaj
vi znate o Varšavskoj); "zgubil je pesosmjer"
(Nedopovedani pesmožder); "je bil pun zverota-
tov" (Luzeri ideju osovički); "je golecickasto za-
tahala"; "kriči šankercugerov"; "čul se ljubožejni
valcer ognjene lepote" (Moj mali tič); "pes zgu-
blenec"; "pjevozov slavičekov"; "vriskoljub lepote";
"zapopevani zgubidanec" (Nedopovedana re-
snica ničesa); "sunceobdalec se obrnul na krivu
stran" (Pornografija sadidešnje popevke) ...itd.*

Agramerski valcertango, čija se imanentno ekspresionistička poetika iznova iskazuje izokrenutom projekcijom zbilje, tradicionalno već oksimoronskim sklopovima ("Čkominu je bile čuti kak grmlavinu z vedreg neba" – Pornografija sakidešnje popevke; "... kletve visiju kak lampe ognjene" – Luzeri ideju osovički), u jezičnooznačiteljskoj hijerarhiji, osim spomenutom zvukovno-homonimijskom i neologističnom razinom jezika, često se takva poetika u Crneca nadaje suverenosti u kajkavskoga ironijsko-sarkastičnoga diskursa, sve do naturalističke groteske: "Negdo je zrušil vrapcova gnezda/ i popevka je začkomela. Stetoverani mozek/ pun je perja i rastače se" (Pornografija sakidešnje popevke); "Grizeme/ moždane hitajoč jih na ognjeni šplehnjak /ftruc sebi i semu." (Nedopovedani pesmožder)

Taj neoekspresionistički nihilizam, u raspojasanom lúku jezičnih funkcionalnosti – od dnevnih (raz)govornosti, od tzv. *literalne* fizike do metafizike, od govorne fraze do teze - u Crneca seže do razina filozofičnosti (od "filozofije zgubidanske sakidešnjice" do "vekivečne arije živlejna", koja je – "Nedopovedana resnica ničesa")!

Autoreferentnom smionošću, dotiče se i asocijativnosti "popevke", semantičkog joj, pa i oksimoronskog obilja: "Popevka jim je vekivečni sponzor/ i nigdar ih ne bu fkanila. Nit vulica";

"Anđelove lice skamenjenoga poetuša/ smeje se brezglasnem grohotem." (Luzeri ideju osovički).

U suverenosti autoironijskog autorskog kôda - varijacijama pokretnih i nepokretnih slika... u dobro čuvanoj rečeničnoj strukturi svojega slobodnoga stiha, Zlatko Crnec se priklanja vrsnoći "semantičkoga sintetizma" (termin prema E. Fišeru): osebnim spojem pjesničke slikovitosti i pjesničke pojmovnosti. Stajalište njegova pjesničkoga subjekta, prividno distanciranog, a sugestivnog, stajalište je nadmoćnog promatrača. U *Nakrivljenom krajoliku*, npr., status je to "uozbiljenoga šetača", psovača, "nijemog pjevača u pejzažu", a sada, u *Agramerskom valcertangu*, "ružičastog svirača" i "šetača samoćom"... - i konstantom semantema 'popevke', 'valctakta', 'Agrama', 'ciklame', te, za Crneca ključnih, animalističkih protagonista. Animalistični "predstavnici", nemuštiji svjedoci – na čijoj je semantičkoj piramidi 'tič' /'ždral'/'slaviček... - oni ne-govorne komunikacije – pronositelji su najznačajnijih značenja, i to u svijetu ovjerene nam semantičke nečitljivosti: "A tič tičopevec moj mali tič/z rascvelu granu črešnje v klunu/ na raskopčanemu lajbeku/ kak norc zvertavo žvrgoli./Mesto mene!" (Moj mali tič). Podsjetimo na animalističnu slikovitost također antologijske autorove pjesme *Gdo nam je fkral popievku, mati?* iz prve mu zbirke (1976.): „na rieč i brez kluna kak javla se ždral..."

Vrsnoćama nove Crnecove stihozbirke – uz poetiku *otvorenih prostora* ('Agrama', 'grada', 'neba', 'okolišča'; 'gajbe su se otprle' – *Bežalec...*; "Zverinjaki su otklučani" – *Nedopovedani pesmožder*), iznad svega – semantiku *vremena* (s dominantnom simbolskom naznakom "vetra") – dodati nam je naglašenu semantiku '*smeha*' i '*jutra*'. Poetika jutra, „rane zorje", u Zlatka Crneca "to jutreno jutre zagrebečki objutreno" (*Male forverc, male rikverc*) nosi simbolsku težinu *obnoviteljske snage poezije* /stvaranja: *Kaj vi znate o Varšavskoj v teroj drobne /fijolice poetiku rane zorje v dišanje stiha/ skrivleju, i zakaj sreća navek sakoga jutra/ počimle zutra.*

Zaključiti nam je kako tri poetska ciklusa recentne Crnecove zbirke *Agramerski valcertango* – kao svojevrсни postmodernistički poetski, dijaloško-zrcalni ogledi, raspre s vlastitom poe-

tikom (neoekspresionistički začudnom, metaforički otvorenom, ludistički neprevladanom) – u suvremenoj pjesničkoj zbilji svoj **estetski crescendo** zaokružuju upravo kajkavskim ciklusom (i dvjema signatno naslovljenim pjesmama na kraju: *Pornografija sakidešnje popevke, I tak je otpisal gospon Jacques Prévert z Pariza*).

Autoironijskom, a kreativno poticajnom sumnjom u pjesnički hōd (bolje reći – okret, pokret, ples – s jedne strane), te komunikacijskom

kajkavskom svemoći (od govornih vrednota do filozofijskog metaforičkog vrtloženja – s druge strane) - poezija je to koja kao da se prirodnim sintaktičkim rasporedom i **urbanim statusom kajkavštine** sama govori i izravno upisuje u antologijski vrh sveukupne suvremene hrvatske književnosti.

(Iz pogovora zbirci)

Božica Pažur